

kušnje pri delu. Manj je bilo referatov, ki so izhajali v prvi vrsti iz teorije. Precej jih je bilo, ki so poročali o dosežkih doma in po svetu. Tudi načrtov ni manjkalo. Spet se je pokazalo, da jugoslovanski leksikografi razmeroma slabo medsebojno poznamo leksikološke dosežke. Diskusijski prispevki so marsikatero važno opozorilo poudarili in tudi relativizirali nekatere dokaj enosmerne trditve. Pestra pahljača vprašanj in živahni odzivi na posamezne trditve so potrdile misel, ki jo je vodja zborovanja Božidar Finka izrekel v uvodnem govoru, da je zanimanje za leksikologijo v našem jezikoslovju in javnosti veliko in se še povečuje. Slovarji nudijo veliko, kar je treba ljudem še bolj približati, hkrati pa so pred leksikografi velike naloge, da naredijo slovarje še bolj uporabne za različne uporabnike.

*France Novak s sodelovanjem
Marjete Humar ter Cvetane
in Miloša Tavzesa
Ljubljana ZRC, SAZU*

NON MULTA – SED MULTUM

K oceni KNJIŽEVNOSTI Andrijana Laha, JiS 1989/90, 3

Tudi sam bi rad dodal nekaj misli, ugotovitev in predlogov ob učbeniškem kompletu treh Beril in pred nedavnim izšle Književnosti. Za kakršno koli oceno bo potrebno upoštevati celoto vseh štirih knjig s kasetami, ovrednotiti pa jih bo mogoče šele po nekajletni uporabi v razredih različnih smeri; namenjene so namreč prvim trem razredom vseh srednjim šol, posebni grafični znaki v Književnosti pa opozarjajo tudi na izbor v bolj oz. manj zahtevnih programih. To pisanje noče, pa tudi še ne more biti kritika!

Vsekakor se je doslej šolskim knjižnicam in nam slavistom nabral že čeden kup tovrstnih učnih pripomočkov: od zelenih antologij Slov. književnosti (1961–65) in sivih Svetovne književnosti (iz istih let), do štirih Slovenskih beril (1974–75), pa »usmerjenih« Književnosti (1981–84), obeh Kosovih Pregledov slov. in svet. književnosti (1978–79) do zadnjih treh Beril in Književnosti, nekakšnega sintetičnega vprašalnika z odgovori! Ne vem, če se še katero področje lahko pohvali s tolikšnim bogastvom in vanj vložnim trudom ter sredstvi! Sijajna možnost za kritična soočanja z različnimi razpoložljivimi viri! Saj je eden od ciljev, ne pozabimo, naučiti tudi učiti se, iskati, primerjati, ocenjevati, sprejeti ali zavrniti, to utemeljiti ter končno o vsem tudi nekaj svojega zapisati! Seveda se postavlja še vprašanje: kaj in kam z »odstavljenimi« učbeniki, od katerih zadnjih pravzaprav niti nismo mogli preizkusiti nekajkrat zaporedoma, kaj šele, da bi jih lahko ocenili in to potem tudi upoštevali pri dograjevanju! Sedaj smo pred novim svežnjem: hitro se opazi, da hoče biti svež tudi v izboru! Če pa so avtorji imeli pri tem srečno roko, bodo povedali razredi!

Predvsem (in najprej) kot praktik iščem zelene, natančno določene vmesne in končne cilje (smotre), ki naj bi jih z izborom čim kvalitetneje dosegli, uresničili. Žal zaman, ker niso nikjer zapisani (razen splošnih pred učnim načrtom); pa bi seveda morali biti, ker so temelj in izhodišče vsemu našemu delu v razredu. Tako jih bomo znova iskali in določali učitelji sami! To namreč moramo, ker v skladu z njimi vsaki snovi in etapi izdelamo najustreznejši metodični algoritem, upoštevajoč razred, okolje, čas, starost učencev, njihovo literarno razgledanost, predznanje, jezikovno razvitost itd. Zato je treba jasno vedeti, kaj bi radi in zakaj! Potem pa, in tudi tu je novi izbor vprašljiv, odgovor na vprašanje: koliko –ponujena količina je prevelika in je tudi posledica nejasnih ciljev, tega, da se pravzaprav nikdar nismo teoretiki in praktiki dogovorili, kaj, zakaj (in kdaj) naj bi učenec »vzel«, spoznal, znal in to po vertikalni od osnovne šole navzgor! Cilji in količina s kakovostjo priprave pa so vendarle temeljni pogoji uspešnega načrtovanja in izvajanja učno-vzgojnega dela!

Kar naprej tudi pozabljamo, da poteka pouk slovenščine še vedno kot spreplet dveh področij (še vedno ju tudi uči isti učitelj!): jezikovnega in literarnega, da se razpoložljivi čas deli na pol za eno in drugo, in da mora učitelj poleg tega, da približuje novo snov, opraviti še vrsto drugih nalog, za katere preprosto rabi čas! Bolj malo razmišljamo o povezovanju obeh linij, o korelacijah med njima, o tem,

kako bi se eno enoto dalo izrabiti za oboje (kar je že poizkusila M. Kolarjeva). Seveda tak celovit, kompleksen pristop zahteva drugačno izvedbo in drugačne pogoje! K temu še tole: obe področji sta toliko obsežni, da ju je čedalje težje spremljati, tako da postaneš vsaj v enem prej ali slej laik, še posebej, ker skoraj moraš spremljati tekočo knjižno produkcijo ter vzporedne družboslovne vede in še marsikaj! Tega nam nihče ne prizna in ne upošteva! Sestavjalci načrtov in učbenikov pa pričakujejo specialistično izvedbo – za obe področji! Kar pa je povsem nemogoče!

Toda nazaj k literaturi in tovrstnemu pouku! Marsikaj želimo, vprašanje pa je, kaj in koliko dosežemo, naučimo, v čem uspemo? Ostane v mladih dušah vsaj prgišče ponujene lepote? V njih zacveti ali ovne? Ob preveliki hitrosti in nepregledni množici snovi, ki jo je pač potrebno vzeti! Tu nekje je nova kleč: pozabljamo namreč, da je vse govorjenje o delu popolnoma neučinkovito, če ga učenec (vsak!) prej (doma) ne prebere (v celoti!), če ne zavzame odnosa do njega, če se ne pripravi na razgovor in analizo! In tudi če to napravi, smo še naprej neučinkoviti, če prebrano absolviramo v 20 ali 40 minutkah, pa še s 30 ali več učenci! Najverjetneje je (večinoma) takšna tudi naša vsakodnevna praksa.

Koliko časa si že tožimo, kako bralna kultura usiha; torej knjigo bolj odmikamo, kot približujemo ali zanjo navdušujemo!? Med tem se je spremenil čas, zahtevnejši je, pa tudi bolj nagel, sili v površnost, mnogi učenci berejo čedalje slabše, kaj šele, da bi prebrano znali tudi kvalitetno razbrati – tudi boljši! Preveč smo jim naložili in potem bi še radi na en dva tri! Ker malo znajo, si seveda veliko upajo, osebnostno krmijo in se izmikajo! Duhovna erozija je globoka in nevarna! Knjige govorijo težko in počasi, to je treba vedeti in predvideti! Berem E. Flisarja in svoje misli v njegovih stvkih: »Na svetu je vse več knjig, a vse manj ljudi, ki jih znajo brati . . . Bralec soustvarja literarno delo. Brez njega je knjiga le organiziran plankton tiskarskega črnila. Knjiga je to, kar v trenutku branja v njej najdeš . . . šele, ko jo odpreš, zaživi . . . gre za suveren duhovni dogodek . . . vrednost dogodka je odvisna od kvalitete tvojega sodelovanja.« Pri nas tega še nismo doumeli, pomena osebnega v komunikaciji z besedilom! Gremo naprej, klišejsko, privajeno, brez poguma za drugačno in ustvarjalno šolo! Lepota med tem kar drvi skozi prste!

Stara kleč – kaj pravzaprav hočemo: dati soliden pregled kronološkega zaporedja liter. dogajanj, tokov, slogov, imen, del, tem, problemov, zvrsti ali vzgojiti žlahten humus za samostojno razglabljanje o prebranem, naučiti kvalitetno interpretacijo, razviti estetski okus, spodbuditi dialog in kritičnost, odpirati razgledišča, iskati stičišča in usmerjati na razpotjih! Saj bi radi, da bi naši učenci tudi po šoli segli po knjigi, in da bi jih pri tem »šolsko« čim manj motilo? Teorija zatrjuje, da mora biti v srednji šoli »spoznavanje, razlaganje in vrednotenje literature postavljeno na ustrezno strokovno raven« (J. Kos), da je smoter pouka književnosti predvsem »usmerjati k logičnemu, problemskemu in historično kritičnemu razumevanju stvari, kar je podlaga znanstvenega mišljenja« (J. Kos), da je tovrstni pouk namenjen predvsem »učencevemu pridobivanju spretnosti interpretacije« (M. Grosman), da je »spodobnost lastne interpretacije (doživljanje, razumevanje, vrednotenje) konkretnega umet. besedila . . . pri pouku knjiž. sposobnosti prvi cilj« (B. Krakar), in da mora biti torej pouk »v prvi vrsti motivacija za branje« (B. Paternu)! Vse bi res moralo biti tako in nam sem pa tja tudi uspe, če le prelisičimo to in ono!

Bojim se, da bomo kljub novemu kompletu, šli po starem! Za začetek bi si morali prisluhniti in potem iti praktično nekaj korakov skupaj, v različnih razredih, ob vseh (ne)mogočih pogojih in obremenitvah, ki jih imamo učenci in poučujoči! Kleči so nevarne! Tu pa je še ena – računam: v najboljšem primeru imamo letno 140 ur slovenščine (toliko bi je tudi povsod morali imeti!), od tega bi jih pol lahko namenili književnosti, pol jih moramo jeziku, če ne bi bilo potrebno odšteti še obveznih ur za šolske naloge in poprave ter za druge nujne etape uč. procesa, od motiviranja do razgovora in tudi ocenjevanja. Tako nam preostane pičlih 60 ur ali še manj! Zanje seveda ne smemo planirati več kot 30 ur nove učne snovi, raje manj! Poglejmo v novi komplet: v Berilu I je 63, v II 68 in v III kar 111 enot! Kar pomeni delo (ali dve) na eno uro, in še samo »jemati« in niti ne vzeti vsega tistega, na kar lepo opozarja učbenik! Če bi eno enoto delali po vseh etapah, dovolj konotativno, natančno, bogato, kolikor toliko ustvarjalno, s sodelovanjem vsaj peščice učencev – in samo tako bi bilo prav! – bi zanjo porabili do dve uri! Kar pa še vedno pomeni, da bi npr. Sonetni venec ali Hamleta »delali« le do dve uri! Učenci pa bi morali o prebranem tudi spregovoriti, še posebej, če se pripravijo – saj jih ne smemo kar utišati; že itak imamo preveč molčečo šolo! Tako bi letno »zmogli« do 15 del, toliko naj bi jih vsak dokumentirano (dnevnik branja!) prebral! Tako bi kdaj pa kdaj tudi uspeli uresničiti »celotno inter-

pretacijo« (D. Rosandić) in vsaj v grobem tudi zgornje zahteve in naloge! In to naj bi potem tudi preverjali z vprašanji na bodoči maturi! Sicer bo slovenščina zaradi kvantitete zdrknila še niže po lestvici kvalitete!

Že stari mojstri so vedeli: bolje manj, pa tisto temeljiteje! Dr. Kos zatrjuje, da je bil »vezan na uč. načrt, ki nadrobneje določa obseg snovi, avtorje in dela« (Prosv. delavec), vprašanje je torej, kdo je avtor uč. načrtov! V Rosandićevi Metodiki beremo tudi o izboru in limitiranem številu del, tja do 15, 16, hkrati s spodbudami učiteljem za še ožji izbor, ki ga normalno zahtevajo specifične, vsakokrat drugačne uč. razmere in pogoji! Šele po zdravi selekciji bodo zaživel tudi novi priročniki! In vsi drugi viri! Šele potem bomo šli učinkoviteje skozi labirinte lepote! Vsi skupaj in vsak zase! Tudi M. Grosman opozarja, da »interpretacija ne sme nikoli nadomestiti branja dela . . . Če učenec sam ne prebere besedila in si ne oblikuje svoje sodbe o njem, bo vsa šolska razprava o delu zanj govorjenje in / ali podatki o tem delu«!

In tu je še ena kleč, ki se je noče videti: to je odlomek, je stotnjia odlomkov! Preveč je v vseh Berilih (kaj pravzaprav to je?) vsega tega odlomljenega, izluščenega, amputiranega, različnih koščkov – zaradi želje, da ja ne bi česa izpustili! Tako se v eni glavi grmadijo v nerazviden mozaik preštevilni drobci in okruški! Odlomki so svojevrsten davek modernemu času, blazni naglici, »inovatorstvu« v šolstvu, metodičnim meglencam, nedorečenim ciljem, vertikalno neuskkljenemu konceptu, prijajo duhovnim ožinam, povprečju, strahu pred iščočim intelektom, pred čustvi, pred seboj in drugimi, pred dialogom; ker so kratki, se da drveti skozi in čeznje, ni se treba truditi, se ustaviti, domisliti, se odpreti; sporočila mnogoplastnosti umetnin ostajajo nesprejeta, nepoznana in so zaradi nove snovi tudi hitro pozabljena; govorijo sporočila odkrhnjenega; pogojuje se »intelektualni šverc« in enosmerno komunikacijo; vse brez iskanj, zgolj polzenje po koščku površine! Pravo branje zahteva najprej pravi vir, ki je vendarle prva, neokrnjena izdaja, ta nas tudi vabi s polic! Zanj potrebujemo mir, znanje in zbranost! Da se lahko odpremo vsem funkcijam, ki jih besedilo ima! To je pravo učenje branja in je hkrati opredeljevanje, kar je »ena temeljnih vrednosti stikov« z literaturo (B. Paternu)! Zaradi utečene prakse pa bo kmalu marsikateri odlomek predolg in odveč!

Svoj pohod v literaturo začenjamo prenaravnost, s preveč idealnimi in odmaknjenimi zgledi; morali bi počasneje, od učenčevih interesov, po korakih, nekako tako kot v Rosandićevih učbenikih. »Preudarna liter. didaktika . . . spaja dokazljivo z iščočim, argument z osebno vizijo, objektivno znanje s svobodno voljo osebnega izbiranja, osmišljanja in opredeljevanja.« (B. Paternu) Bo za to pri nas sploh kdaj dovolj posluha, časa in znanja? Praktiki že leta in leta opozarjamo, da se mnogih zamisli enostavno ne da uresničiti! In še je vsega, kar nas hromi in omejuje!

Ob koncu zapisujem svoj predlog ožjega izbora za prva tri leta, ki ga sam preizkušam; zahteva ok. 50 ur, obsega do 15 del, ki jih učenec v celoti prebere in se zanje pripravi (referati, usmerjeno branje):

I. Teorija, slog, obdobja; orient. epika (Ep o Gilgamešu/Mahabharata), orient. lirika (Psalm-haiku), Iliada/Odiseja-Eneida, ant. lirika (Sapfo-Horac-Ovid), Kralj Ojdip (gr. gledališče), Poetika, Dantejeva Komedija (Pekel), Don Kihot, Hamlet, Tartuffe, Gulliverjeva potovanja/Kandid, Faust, romant. lirika (izbor); Briž. spomenik II, P. Trubar (izbor), Biblia, (op. Bohorič in drugi slovničarji k zgod. jezika), Pridiga na noviga lejta dan/Nebeški cilj, Slava Vojvodine Krajske, Ta veseli dan, V. Vodnik (izbor), Poezije dr. F. Prešerna; Gorski venci.

II. Teorija, slog, obdobja; Obrazi, Poezije 82, Popotovanje . . . Martin Krpan, značajevke (Tilka, Telečja pečenka), Kmetske slike – Med gorami, real. roman (Deseti brat – Jara gospoda – Visoška kronika), Na trgu – Pijanec – Sneg – Trenutek, Duma, Hiša Marije Pomočnice, Kurent, Hlapci, dr. Gradnik (izbor); Gospa Bovary, Mrtve duše/Plašč, Zločin in kazen/ Bratje Karamazovi, Vstajenje, Beznicca/Germinal, Strahovi, Rože zla (izbor), Slika Doriana Graya/Saloma; Bakonja fra Brne/Nečista kri, Kranjčević (izbor) / Matoš (izbor).

III. S. Kosovel (izbor, Kons 5!), Matkova Tina dr. I. Preglja, Dogodek v mestu Gogi, Balantič-Vodušek (izbor), E. Kocbek (izbor), Jamnica, Strici so mi povedali (novele?), Tantadruz (posnetek!), Celjski grofje, poezija o in med NOB, Pesmi štirih in razvoj slov. sodobne lirike, Pustota in razvoj slov. sodobne proze, Sofoklova in Smoletova Antigona in razvoj slov. sodobne dramatike, sodobni slov. esej; Lorca (izbor), Preobrazba, Starec in morje/Smrt v Benetkah, Mojster in Margareta, Tujec / Zaprta vrata, Videc, Plešasta pevka/Čakajoč Godota; Na Drini most, Na robu pameti; slog. obdobja.

Kjer je ur manj, bi bilo potrebno še zožiti! Mnoga dela grejo v razredu odlično!

Oglasil sem se, ker novi učbeniki to zaslužijo! Opozoriti sem želel na vrsto ovir in neustreznosti, zaradi katerih naše delo nima takšnega uspeha, kakršnega bi si želeli! Bodimo pogumnejši in ustvarjalnejši! Marsikaj od predlaganega lahko uresničimo sami učitelji! Želimo si le razumevanja in strokovne pomoči in dialoga, v katerem bi iz izkušenj marsikaj lahko drugače argumentirali!

Navedenke:

Flisar Evald, Noro življenje, 1989; Grosman, dr. Meta, Bralec in književnost, 1989; Kos, dr. Janko, Slov. izobraževanje in znanstv. revolucija, Sdb 1987, 3; isti, Pogovor o Književnosti, Prosv. delavec 11. dec. 1989; Krakar, Boža Vogel, Smotri, vsebine in metode pouka slov. knjiž., JiS 88/89, 3; Paternu, dr. Boris, Kaj hočemo s poukom knjiž. JiS 83/84, 5; Rosandić, dr. D., Metodika, Zg. 1986.

Marjan Štrancar
Nova Gorica

SLAVISTIČNO ZBOROVANJE V LJUBLJANI

Slavistično društvo Slovenije obvešča svoje člane, da se bo tridnevno slavistično zborovanje pričelo 27. 0. 1990 ob 9. uri v Cankarjevem domu v Ljubljani.

Tehnično organizacijo smo zaupali Kompasovemu kongresnemu oddelku v Ljubljani, Pražakova 4. Prijavnice z vplačilom kotizacije (300,00 din) in hotelska depozita (200,00 din), skupno 500,00 din, vplačajte na Kompasov račun pri Ljubljanski banki št. 50100-601-13773, cto.: 3502/801/440036 z oznako Slavistično zborovanje, **najkasneje do 7. 9. 1990**. Prijavnice bodo dostavljene pokrajinskim društvom do 18. 6. 1990. Program bo udeležencem poslan v prvi polovici septembra.

Tajnica SDS
mag. Irena Orel-Pogačnik

Predsednica SDS
prof. dr. Martina Orožen

Obvestilo

Slavistično društvo Ljubljana prireja tečaj oziroma šolo slovanskih jezikov. To bodo kratke, zanimive predstavitve desetih jezikov v obliki poljudne lekcije, izčrpno glede pisave in izgovarjave, izbrano glede ostalih ravni jezika, primerjalno glede na slovenščino.

Tečaj bo potekal na Filozofski fakulteti v Ljubljani v pritičju po naslednjem razporedu:

17. marca 1990: beloruščina, češčina

19. maja 1990: slovaščina, ruščina

17. novembra 1990: makedonščina, poljščina

16. februarja 1991: lužiška srbščina, srbohrvaščina

19. aprila 1991: ukrajinsščina, bolgarščina

Kot je razvidno, bo tečaj ob sobotah. Pričetek vedno ob 9.00. Prizadevali si bomo, da bodo naša srečanja tudi pogovorna in družabna.

Lepo vabljeni!

Darja Gabrovšek, tajnica
(Filozofska fakulteta)

dr. Milan Dolgan, predsednik
(Ljubljana, Melikova 84)